

Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága
H-1015 Budapest, Donáti u. 35-45.

Tárgy: Indítvány mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség megállapítására

Tisztelt Alkotmánybíróság!

Az alábbiakban indítványt terjesztek elő Az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről szóló 1997. évi XLVII. törvény (Eüaktv.) vonatkozásában. Arra kérem a Tisztelt Alkotmánybíróságot, hogy állapítsa meg a Magyar Országgyűlés, mint jogalkotó, mulasztásban megnyilvánuló alkotmányvétséjét és hívja fel azt a hiányosságok pótlására.

Az Eüaktv. nem gondoskodik jogorvoslati lehetőségről, a törvényben előírt és bevezetett adatkezelésekkel szemben, valamint arról, hogy az Eüaktv. szabályozását figyelmen kívül hagyó szolgáltatók ellen jogi úton fel lehessen lépni. Igaz, hogy az adatvédelmi törvény (a Személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény) általános lehetőséget ad adatvédelmi tárgyú polgári peres eljárások indítására, azonban abban konkrétan fel vannak sorolva azok az esetek, amikor lehetőség van per indítására. Az Eüaktv. ehhez képest finomabb szabályozást, speciális adatkezeléseket vezet be, amelyek az Avtv.-ben nincsenek felsorolva így velük kapcsolatban jogorvoslati lehetőség jelenleg nincs.

Szeretnék emlékeztetni az Európa Tanács Strasbourgi Egyezményére, az 1998. évi VI. törvény 10. §-ára: *„Mindegyik Fél vállalja, hogy megfelelő szankciókat és jogorvoslatokat állapít meg az e fejezetben foglalt adatvédelmi alapelveket érvényesítő hazai jog rendelkezéseinek megsértése esetén.”* Valamint, az Európai Parlament és a Miniszterek Tanácsának 95/46/EK számú, a tagállamok számára kötelező érvényű irányelvének 22. §-ára: *„A jogszabályban esetlegesen előírt közigazgatási jogorvoslat sérelme nélkül, amelynek keretében többek között a 28. cikkben meghatározott felügyelő hatósághoz lehet fordulni, a bíróság elé utalást megelőzően, a tagállamoknak biztosítaniuk kell mindenki számára a jogorvoslatához való jogot bármely olyan jogának megsértése esetén, amelyet a szóban forgó adatfeldolgozásra alkalmazandó nemzeti jog biztosít számára.”*

Különösen az utóbbi paragrafus teszi kötelezővé a tagállamok számára az adatkezelésekkel szembeni jogorvoslati lehetőség biztosítását. Az Alkotmány 59. §-a az állampolgárok számára biztosítja, a személyes adataik védelméhez fűződő alapjogot, amelynek magában kell foglalni az adatkezelések elleni jogorvoslati lehetőségeket és a törvényt be nem tartókkal szembeni szankciók lehetőségét is.

Indoklás:

A Magyar Köztársaság Alkotmányának 59. § (1) szerint:

(1) A Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jóhírnévhez, a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog.

Az egészségügyi adatok különleges személyes adatok (lásd. 1992. évi LXIII. törvény 2. § (2)), azok között is az egyik legbizalmasabbak. Az egészségügyi adatok, a magánélet (magántitok, *privacy*) részét képezik, amelynek tiszteletben tartása alapvető kérdés egy jogállamban. A Magyar Köztársaság Alkotmányának 8. §-a szerint

(1) A Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelessége.

(2) A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.

Az Alkotmány 8. §-ának megfelelően törvény szabályozza a személyes egészségügyi adatok kezelését. Ez a törvény abban különbözik a Személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvénytől (Avtv.), hogy annál szigorúbb és pontosabb szabályozást vezet be az adatok kezelésére vonatkozóan. A törvényalkotó azonban elfeledkezett megfelelő jogorvoslati/szankcionálási lehetőségeket kialakítani a törvényt be nem tartó adatkezelőkkel szemben, illetve ha vitás kérdés merül fel egy-egy adatkezelési esetben, akkor az érintett jogainak bíróság előtti megvédése érdekében.

Az Eüaktv. egyik fontos előírása volt (32. § (2) bekezdés f.) pontja, hogy minden egészségügyi szolgáltató köteles adatvédelmi felelőst alkalmazni. Az adatvédelmi felelős léte adott alapot arra¹, hogy az egészségügyi szolgáltatók mentesülhessenek az országos adatvédelmi nyilvántartásba (Avtv. 30. § c.) pontja) történő bejelentkezési kötelezettség alól. Az általam panaszolt mulasztás következményeként az egészségügyi szolgáltatók bátran dacolnak e törvényi kötelezettséggel szemben, az adatvédelmi felelős hiányát hiába állapítja meg az Állami Számvevőszék, az adatvédelmi biztos, az ÁNTSZ vagy akár az EBF. Mindez hiába, szankcionálás nem lehetséges. Ma Magyarországon a szolgáltatóknál a fekvőbeteg intézetek 70-75%-ában, a járóbeteg intézmények 95%-ában, egyéb szolgáltatók 99-100%-ában **nem működik** adatvédelmi felelős, bár a törvény 1998. január 1-től hatályban van. Ennek számos hátrányos következménye van: természetesen nincs adatvédelmi szabályzat, nincs előzetes adatvédelmi tájékoztatás, a szolgáltatók nem vezetik az adatvédelmi nyilvántartást, így az adattovábbítások követhetetlenek. A páciensek jogainak érvényesíthetősége felelős hiányában szinte lehetetlen.

Helyes lenne, ha az adatvédelmi felelős vagy az adatvédelmi szabályzat hiányát szankcionálni lehetne, hiszen ez a záloga az adatvédelem létezésének, az emberi jogok érvényesíthetőségének egy adott intézményben.

Az Eüaktv. vagy más jogszabály gyakran írja elő személyazonosításra alkalmatlan adatok továbbítását. A jelenlegi helyzetben nem indítható per az ellen a szolgáltató ellen, amelyik személyazonosításra alkalmatlan adatok helyett, személyazonosításra alkalmas adatokat ad át. Itt nyilvánvalóan egy jogvita van arról, hogy mi számít személyes adatnak és mi nem. Az érintett számára nincs lehetőség bíróság segítségét igénybe venni a vitás esetekben.

Az Eüaktv. számos előírást tartalmaz az orvosi kutatások végzésével kapcsolatban, számos előfeltételt fogalmaz meg. Az 1/2007. számú EüM. rendelettel módosított 23/2002. számú ESzCsM rendelet szerint a személyes adatokat feldolgozó, egyébként beavatkozás nélküli kutatások esetén is szükség van előzetes etikai engedélyre, az intézményi IKEB befogadó nyilatkozatára, az intézetvezető engedélyére az adatokba történő betekintésre, és erről nyilvántartás vezetésére. Az etikai bizottság az engedélyt nyilvánosságra kell, hogy hozza. Jelenleg nem szankcionálható az, ha valamely intézmény ezeknek a felsorolt

¹ A 95/46/EK irányelv 18. § (2) alapján

követelményeknek nem tesz eleget, személyi felelősség nincs, bírósági érdekérvényesítés nem lehetséges.

Az Európai Bizottság több ízben ajánlotta a tagállamok figyelmébe, hogy az orvosi titoktartás követelményének megszegése esetén legyen szankcionálási lehetőség. Azóta már több tagállamban ilyen értelemben módosították a jogi szabályozást. Magyarországon a jogellenes adatkezelés büncselekménye csak jelentős mértékű károkozás esetén állapítható meg, ami az ügyészségek és bíróságok mai gyakorlatában lényegében kizárt. Az adatvédelmi biztos számos ízben kifejtette, eredménytelenül, azt a nézetét, hogy a szabályozásnak kisebb súlyú (nem jelentős mértékű, vagy legalábbis amikor a károkozás mértéke pénzben nem kifejezhető, hanem morális és személyiségi jogokat károsít meg) is lehessen szankcionálni a jogellenes adatkezelést.

Számos jogi problémát okoz a társadalombiztosítási ügyekben a különleges személyes adatok továbbítása. A továbbítandó adatok körét a páciensek számára követhetetlen jogszabályok változtatják állandóan. A szolgáltatók szerződésai nem követik a változó jogszabályokat, így előfordulhat, hogy szerződéseik alapján eljárva, azonban a hatályos jogszabályokat megsértve továbbítanak adatokat. Ebben az esetben sincs megfelelő jogorvoslati lehetőség az érintettek számára.

Az elektronikus egészségügyi rendszerekben az adatok összekapcsolása okozza a legtöbb esetben a személyiségi jogok sérülését. Az Eüaktv. 10. §-a szerint az összekapcsolásokról (ez a korábbi ellátások adataival történő összekapcsolást jelenti) a páciens jogosult dönteni, vagy engedélyezi, vagy nem. Jogvita akkor keletkezik, ha ezt a hozzájárulást az ellátó orvos nem szerzi be, és így illetéktelenül jut különleges személyes adatokhoz. Jelenleg erre sincs megfelelő szankcionálási lehetőség, mint ahogyan arra sem, hogy a páciens bírósági úton tiltsa meg bizonyos összekapcsolásoknak még az elvi lehetőségét is.

Az alapvető adatvédelmi személyiségi jogok közé tartozik, hogy az érintett tudhassa, meddig tárolják az adatait egy szolgáltatónál. Amikor az adattárolás kényszerű, azaz a páciens az adatkezelést túrni köteles, akkor kulcsfontosságú, hogy a törvényben leírt őrzési idő után az adatokat megsemmisítsék. Jelenleg nem szankcionálható, és peres eljárás sem indítható azon szolgáltató ellen, amely az előírt őrzési időn túl tart birtokában személyes egészségi adatokat.

A munkaköri alkalmassági orvosi vizsgálat során történő adatkezelés a kényszerű adatkezelések közé tartozik, ezért egyáltalán nem mindegy, hogy mennyi adatot rögzítenek és azokat hogyan kezelik. Jelenleg nem szankcionálható az, ha a vizsgáló orvos (az adott esetben hivatali hatalmánál fogva) a végzett orvosi vizsgálatok körét túlzottan állapítja meg, az alkalmasság megállapításához feltétlenül szükséges vizsgálatokon túl más egyéb vizsgálatokra kötelezi a pácienseket, illetve az ezzel kapcsolatos adatokat kezeli. E tevékenység ellen nincs bírósági jogorvoslat sem. Hasonló a helyzet a kötelező orvosi felülvizsgálatok, alkalmassági vizsgálatok esetében is. A páciens nem vitathatja a számára kötelezően előírt vizsgálatok szükségességét.

Kérem a fentiek alapján, hogy állapítsák meg a jogalkotó mulasztásban megnyilvánuló alkotmányosságát, és hívják fel a Magyar Országgyűlés figyelmét a megfelelő szabályozás kialakításának kötelezettségére.

Szeged, 2007. augusztus 30.

Dr. Alexin Zoltán,
okl. matematikus